

Pavle PEJOVIĆ*

IZMEĐU MIRISA ZEMLJE I NEBESKIH ČARDAKA

Apstrakt: Ako pođemo od činjenice da je crtež osnova svake likovne discipline, pa samim tim i arhitekture, onda se čini prirodno izuzetno crtačko umijeće Ranka Radovića. Poznato je da je zajedno s Vladimirom Veličkovićem, poznatim profesorom i umjetnikom sa Bozara u Parizu, odrastao na beogradskom Dorćolu i da su im u ranoj fazi njihovog studiranja pricali blistave karijere suprotno od onoga u čemu su se afirmisali — Vladimiru Veličkoviću kao arhitekti, a Ranku Radoviću kao slikaru. Otuda se u njihovim crtežima može prepoznati ta zajednička matrica koju su razvijali shodno svojim potrebama kroz discipline kojima su se bavili i u kojima su se afirmisali. Ranko Radović sigurnim prepletima linija oblikuje na izuzetno kreativan način svoje figurativne kompozicije, ali i u predlošcima za arhitektonske projekte ostvaruje zavidan nivo kreativnosti i prepoznatljivosti. To su bili razlozi za organizovanje njegove izložbe crteža u Podgorici početkom 21. vijeka, u organizaciji ULCG I DANU, čiji je Radović bio član, i Omaža koji je organizovan u CANU u februaru tekuće godine.

Кljučне riječi: kreativnost, crtačka disciplina, arhitektura

U pokušaju da se pročita i protumači nešto od onog blistavog traga koji je ostao iza Ranka Radovića, nemoguće je izbjeći suočavanje s njegovim crtežima i grafikama, segmentom njegovog rada i interesovanja koji ubojito i ubjedljivo svjedoče o njegovom velikom daru, ali i o nizu dilema koje je imao i koje su tražile razrješenje. U predgovoru za

* Akademik Pavle Pejović, CANU

katalog svoje izložbe crteža u Galeriji Zadužbine „Kolarac” u Beogradu, 1990. godine, on kaže: „Usudio bih se da kažem kako je crtež istraživački pogon, centar za arhitekturu i arhitektu, laboratorija za probe, pokušaje (eseje), za provjeru i radost”. Crtajući i zapisujući crtanjem, nastali su prizori koji govore o njegovoj slojevitosti i raspolućenosti, ali i o izabranom opredjeljenju koje se bez zadržke poštuje i voli. Slojevitost i kompleksno, ti tragovi sjećanja dovode nas do pitanja kako i gdje treba tražiti odgovore na mnoge nepoznanice koje se naslućuju, a sve u naporu da se izoštre i prodube. Ovdje treba pomenuti njegovo prijateljstvo i odrastanje s Vladom Veličkovićem, kada su oni koji su ih dobro znali proricali blistavu slikarsku karijeru Ranku Radoviću i blistavu karijeru Vladu Veličkoviću kao arhitekti. Danas znamo da je život uslovio obrnutu priču. Ranko Radović je crtao da bi zapamtio i provjerio, ali i da bi zapitao. Ta pitanja su kao odraz u ogledalu, pitanja sebi samom, intuitivni slijed onog unutrašnjeg poriva koji tjera da se iz potrebe za dubljom spoznajom ne ostane zarobljen i uglubljen u mraku nedokučivog. Razgrćući taloge iskustva po vlastitoj nutrini, on snopovima linija gradi ograde za neke svoje naboje, demistifikujući sebi, i u sebi, ona „genijus loci” polazišta koja su ga rođenjem osvijetlila mediteranskim svjetlom, a kasnijim življenjem sudbinski brusila i kalila medom i čemerom. To prvo iskustvo, taj mediteranski oganj u njemu je ostao zauvijek, nekad rasplamsan, nekad utišan, no uvijek prisutan. Ispred te vatre, grijući se žarom iskonskih korijena, on je sanjao i dosanjavao, gradio i dograđivao, pitao i odgovarao, zidao i zidanju učio, sve do dana kada se i sam pretvorio u pepeo.

On je sebi, i u sebi, izgradio kulu gdje je s njenih nebeskih vrata osmatrao puteve božjih uspenja, zadržavajući u nozdrvama drage mirise zavičajne zemlje. On je znao da njegova kula nije kao ona Vavilonska, koju su gradili oholi ljudi koji su se htjeli popeti do božjih visina. On je znao da su ti ljudi prevareni, zavarani idejom da mogu dosegnuti suštinu božanskog. Nijesu našli istinu, nego opnu iza koje je bila sakrivena, koja se samo na prvi pogled činila istinom. On je shvatio da je to bila nemoć onog što je bio samo slatki trenutni privid. Zato je njegova kuća drugačija, ovozemaljska. Miriše na zemlju jer na njoj čvrsto stoji, čista i dosanjana. I što bi Bašlar rekao, to je palata duše koja stremi ka nebu, gdje je svaki sprat osvojeno zdanje, utemeljen na spoznaji da, iako je sagrađeno puno spratova, udaljenost do neba kao da se nije

smanjila. Njegova kuća je sazdana kao utočište (ponekad), ali mjesto od kojega treba bježati (prečesto). Znajući to, on se susretao s novim sredinama, novim ljudima, novim kulturama i novim vrtovima, šireći tako svoje spoznaje. U toj fascinaciji novim, on je upijao, osvajao, spoznao i postajao. A onda bi se ponovo vraćao svojoj kuli građenoj po mjeri vlastitog poimanja, koja je mirisala na vlastitu djecu, koja je grijana dušom i nevidljivim krugovima toplote, imala i temelj i krov i suncem ispunjene odaje i jutrom i večerom, ali i unutrašnja vrata za utrobu zemlje. On je znao da ta kula, poput hrama, treba biti oslikana, pa onda crta i bilježi sva ona stanja sebe samog kada je u dilemi, kada traži odgovore, kada želi dograditi još neki sprat za svoje spoznaje. Te u njemu sačuvane slike su varirale, srastajući s njim, ukorjenjujući se u njega i pretvarajući se u igru mrežastih linija koje su oslikavale ogoljelog slikara pretvorenog u pjesnika koji je u sebi zauvijek sačuvao djetinjstvo. Njegovi su crteži vlastite ikone, nastale kao odnos prema izazovima života u suočavanju s njim. On zna da je istina dokučiva, ali i bolna, i da bi se dosegla, ili makar naslutila, treba se pješice popeti na svete planine, na Lovćen i Fudžijamu, i okupati u bistrim suzama finških jezera. S tih visina je prepoznao fascinantne vrtove kao divna mjesta za življenje i umiranje, a u bistrim jezerima je spirao sa sebe sve one taloge s kojima se neminovno sretao, a koji nijesu mirisali na čistotu. Svojim crtežima je bilježio ta stanja sebe samog i ona su danas divna svjedočanstva o razvojnom putu Ranka Radovića kao arhitekta i likovnog stvaraoca.

Ranko Radović je svoj put ka demistifikaciji temeljio u svojim spoznajama života i u svojoj ogromnoj erudiciji, ali uvijek svjestan da je uspravan hod jedini izbor za put do spoznaje. Takav, uspravan, posvetio je svoj pepeo zavičaju, gdje ga s prozora kumovske kuće Saveljića miluju opojni mirisi djetinjstva.

Pavle PEJOVIĆ

IN BETWEEN THE SMELL OF THE EARTH AND HEAVENLY LOGGIAS

Summary

If we assume that the drawing is the basis of every discipline in painting, and therefore also in the architecture, the extraordinary drawing skill of Ranko Radović seems natural. It is known that together with Vladimir Veličković, renowned professor and artist from the Académie des Beaux-Arts in Paris, Radović grew up in Belgrade's Dorćol and in the early phase of their studies both of them were predicted exceptional careers, to Vladimir Veličković as architect, and to Ranko Radović as painter, but different from those in which they will gain affirmation later on. Thus, in their drawings can be recognized that joint pattern they developed according to their needs and through the disciplines they were engaged and acquired affirmation in. Ranko Radović shapes his figurative compositions in a unique creative way by confidently intertwining the lines, at the same time also achieving in his conceptions of architectural projects remarkable level of creativity and originality. These were the reasons to organize his exhibition of drawings in Podgorica at the beginning of the 21st century, set up by Association of Artists of Montenegro and the Dočlean Academy of Sciences and Arts, which Radović was a member of, as well as the Homage organized by CANU in his honor in February 2020.

Key words: creativity, drawing, architecture